
Obsah I. až IV. dílu Těšínska

Díl I.

Úvod	9
I. Přírodní prostředí (LADISLAV ZAPLETAL, KATEŘINA ŠVENDOVÁ)	13
Zemský povrch	14
Vodstvo	19
Podnebí	29
Rostlinstvo	32
Karpatské mezofytikum, Ostravská pánev	32
Pobeskydská pahorkatina	35
Karpatské oreofytikum, Moravské Beskydy	37
Zvířena	37
II. Dějiny (RUDOLF ŽÁČEK)	41
III. Obyvatelstvo (RADIM PROKOP)	73
IV. Nářečí (LADISLAV PALLAS)	103
V. Zaměstnání	109
A – Přehled tradičních profesí (JAROSLAV ŠTIKA)	110
B – Zemědělství (JAROSLAV ŠTIKA)	114
C – Chov dobytka (JAROSLAV ŠTIKA)	140
D – Salašnictví (JAROSLAV ŠTIKA)	146
E – Strava (JAROSLAV ŠTIKA)	179
F – Len a vlna (VĚRA TOMOLOVÁ)	190

G – Dřevo (MIROSLAV JANOTKA)	197
Těžba dřeva	217
Hrazení ze štípů	217
Užití štípů při stavbách ze dřeva	221
Užití štípů při výrobě nábytku	223
Práce z lubů	223
Řemesla pracující ze štípů	224
Zdrobnělé práce ze štípů	227
H – Kov (MIROSLAV JANOTKA)	230
I – Keramika (VLADIMÍR SCHEUFLER)	268
Poznámky a odkazy na literaturu	279
I. Přírodní prostředí	279
II. Dějiny	279
III. Obyvatelstvo	281
IV. Nářečí	283
V. Zaměstnání	283
A – Přehled zaměstnání	283
B – Zemědělství	285
C – Chov dobytka	288
D – Salašnictví	289
E – Strava	293
F – Len a vlna	293
G – Dřevo	294
H – Kov	296
I – Keramika	297
Dříve užívané míry a váhy	299

Streszczenie (OTILIE TOBOLOVÁ)	300
I Warunki naturalne	300
II Historia	300
III Ludność	304
IV Gwary ludowe	305
V Zatrudnienie	305
Summary (DIANA SVOBODOVÁ)	311
I Natural environment	311
II History	311
III Population	315
IV Vernacular dialects	316
V Occupations	317
Zusammenfassung (TAMARA FRANKOVÁ)	322
I Natürliche Umwelt	322
II Geschichte	322
III Bevölkerung	327
IV Mundarten	328
V Berufe	328
Aneks ilustracji fotograficznych	334
Fotografie czarno-białe	334
Fotografie barwne	337
Index of Annexed Illustrations	338
Black-and-white photographs	338
Colour illustrations	341
Verzeichnis der Beilagen	342

SchwarzweiÙe Fotos	342
Farbfotos	345
Osobní rejstřík	347
Místní rejstřík	351

Díl II.

Úvod	9
I. Obydlí (HELENA JOHNOVÁ, JIRÍ LANGER, ZDENĚK LÁZNIČKA)	11
A – TYPY SÍDEL	11
Ráz vsí	11
Rozložení sídel a dvorů	17
B – TRADIČNÍ STAVITELSTVÍ	26
Podmínky vývoje	26
Starší tradice	36
Mladší tradice	52
Geografické souvislosti a zvláštnosti	67
C – INTERIÉR DOMU	69
Podmínky vývoje	69
Obytné části domu	69
Nábytek	83
II. Oděv (EMÍLIE HAROKOVÁ)	99
A. – ODĚV MUŽSKÝ	101
Košile	101

Kalhoty	102
Vesty	105
Huněné kabáty	109
Kabáty jiného typu	111
Obuv	119
Úprava vlasů a pokrývky hlavy	121
Pásy	123
Šátky	125
Rukavice	126
B. – ODĚV ŽENSKÝ	126
Spodní košile	126
Rukávce	128
Sukně, kordulky	132
Zástěry	143
Svrchní oblečení	144
Úprava hlavy	150
Obuv	160
Doplňky oděvu	162
Závěr	168
Poznámky a odkazy na literaturu	174
I. Obydlí	174
A. Typy sídel	174
B. Tradiční stavitelství	174
C. Interiér domu	179
II. Oděv	182
A. Oděv mužský	183

B. Oděv ženský	189
<i>Příloha č. 1</i>	
Lidový oděv na Těšínsku	
(DRAHOMÍRA STRÁNSKÁ, ALENA PLESSINGEROVÁ)	202
A. – HORALSKÝ ODĚVNÍ TYP	203
Mužský oděv	205
Košile	205
Nohavice	205
Obutí	206
Pokrývky hlavy	207
Svrchní oblečení	207
Oděvní doplňky	208
Příležitostné součástky oděvu	208
Sociální rozdíly a vývoj oděvu k městskému šatu	208
Ženský oděv	209
B. – ODĚV V JABLUNKOVĚ	216
C. – LIDOVÝ ODĚV TĚŠÍNSKÝ	220
D. – LIDOVÝ ODĚV LAŠSKÝ (ORLOVSKÝ)	227
<i>Příloha č. 2</i>	
Těšínské krojové šperky (VĚRA TOMOLOVÁ)	238
Seznam fotografií a vyobrazení	241
Obydlí	241
Oděv	246
Barevná příloha	251
Streszczenie	255
Struktura mieszkaniowa	255

Ubiór	257
Summary	260
Settlement	260
Clothing	262
Zusammenfassung	265
Behausung	265
Bekleidung	266
Místní rejstřík	270

Díl III.

Úvod	9
I. Rodina a obec (OLGA SKALNÍKOVÁ)	11
Struktura rodiny a její hospodářská funkce	11
Rodina jako společenská jednotka	16
Rodinné slavnosti a obřady	21
Sociální vztahy ve společnosti	30
II. Obyčeje (JOSEF TOMEŠ)	41
VÝROČNÍ OBYČEJE	42
Vánoce a novoročí	42
Masopustní a jarní obyčeje	70
Májové, letní a posklizňové obyčeje	89
RODINNÉ OBYČEJE	114
Narození dítěte	114

Svatební obřady a obyčeje	124
Obyčeje při smrti a pohřbu	154
Závěrem o obyčejích	164
III. Lidové léčitelství (PAVEL KULENDÍK, VANDA VRLOVÁ)	175
Poznámky a odkazy na literaturu	186
I. Rodina a obec	186
II. Obyčeje	190
III. Léčitelství	215
Seznam fotografií a vyobrazení	218
I. Rodina a obec	218
II. Obyčeje	219
III. Lidové léčitelství	223
Barevná příloha	223
Streszczenie	225
I Rodzina i gmina	225
II Zwyczaje	225
III Lecznictwo ludowe	226
Summary	228
I. Family and village	228
II. Customs	228
III. Folk medicine	230
Zusammenfassung	231
I. Familie und Gemeinde	231
II. Bräuche	232
III. Volksheilkunde	233
Místní rejstřík	234

Díl IV.

Úvod	9
I. Lidová píseň a hudba (JAROMÍR GELNAR, OLDŘICH SIROVÁTKA)	11
Zpěváci a hudebníci	11
Zpěvní příležitosti, písňové skupiny a přednes písní	17
Život písní v tradici	59
Charakteristické rysy a vztahy k sousedním oblastem	68
Současný vývoj a soudobé podoby písní na Těšínsku	77
Na okraj 21. století	82
II. Lidový tanec (ZDENKA JELÍNKOVÁ)	83
CHARAKTER, ÚZEMNÍ VAZBY, SBĚRATELÉ	83
DRUHY A FUNKCE TANCE	102
Tance obřadní	102
Tance mužské	105
Tance točivé	107
Tance figurální	113
Kolové tance	116
Taneční hry	118
III. Prozaická ústní slovenskost	
(ANTONÍN SATKE, GABRIELA SOKOLOVÁ)	121
PŘEHLED SBĚRATELSKÉ PRÁCE	121
VYPRAVĚČI A JEJICH REPERTOÁR	125
POHÁDKY, LEGENDY A HUMORNÁ VYPRÁVĚNÍ	137
Zvířecí pohádky	137
Kouzelné pohádky	138

Legendsy	141
Novelistické pohádky a humorky	144
SLOH A SPECIFICKÉ RYSY TĚŠÍNSKÝCH POHÁDEK	
A POVÍDEK	151
POVĚSTI A POVĚREČNÁ VYPRÁVĚNÍ	157
<i>POVĚSTI . . . . .</i>	<i>157</i>
O zbojnicích	157
Černá kněžna	163
O historických osobách	172
Spící vojsko a příhody z válek	176
O místních pověstech, čertových stavbách i pokladech	180
<i>POVĚREČNÉ POVÍDKY . . . . .</i>	<i>187</i>
Vodníci a jejich soužití s lidmi	188
Nočnice, fajermoni a jiné jevy	190
O mrtvých a místech posledního odpočinku	192
O působnosti mory a ochraně proti ní	194
<i>ZÁVĚREM . . . . .</i>	<i>195</i>
UKÁZKY POHÁDEK A POVĚSTÍ	199
Lipki	199
O Tatošach	200
Čarnokšienžnik s uzdum	202
Josef a Michoľ	203
Panna Marija a djaboľ	205
Cygaňstva	205
Mundro liška a gupi kocur	206
Chľapęc-kret	207

Jak šli spolu bob, groch, iskra a slumka	207
Čemu mo zajunc pynkřony pysk	207
Čymu kozy nimajum kvostuv	208
Tři galanki	208
O zlych ženach	209
Cygun buki stavjol	210
O parazolistach	210
To bylo v kocobenskim leše	211
Čarno kšenžno	212
Josef Drugi	213
O Franc Josefovi	214
Bez starosti	214
O macoše	216
Na Vělki pjontek pynize še přesušajum	217
O dukotach	217
Sotuna	218
IV. Lidové umění výtvarné (ZDENA VACHOVÁ)	219
Obrazy na skle	220
Lidová plastika	233
Poznámky a odkazy na literaturu	265
I. Lidová píseň a hudba	265
II. Lidový tanec	273
Prozaická ústní slovesnost	284
Lidové umění výtvarné	302
Poznámka k barevné obrazové příloze	311
Příloha ke kapitole I. – Lidová píseň a hudba	312

Archivní záznamy Českého rozhlasu Ostrava	312
Trvalky I.	313
Trvalky II. – Těšínské Slezsko	314
Trvalky III. – Těšínské Slezsko	314
Trvalky IV. – přehledy	315
Příloha ke kapitole II. – Lidový tanec	316
Zbojníci, zloděje – Bjoly z Hřčavy	316
Příloha ke kapitole III. – Prozaická ústní slovesnost	318
Slovníček nářečních výrazů	318
Příloha ke kapitole IV. – Lidové umění výtvarné	320
Lidové umění na Těšínsku: datace, předlohy, zdroje a paralely	320
Seznam fotografií a vyobrazení	323
I. Lidová píseň a hudba	323
II. Lidový tanec	324
III. Prozaická ústní slovesnost	324
IV. Lidové umění výtvarné	325
Barevná příloha v II. kapitole za stranou 96	325
Barevná příloha ve IV. kapitole za stranou 224	326
Streszczenie	329
I. Pieśń i muzyka ludowa	329
II. Taniec ludowy	330
III. Literatura ustna	332
IV. Plastyka ludowa	335
Summary	337
I. Folk song and music	337
II. Folk dance	338

III. Prosaic verbal art	341
IV. Popular visual arts	343
Zusammenfassung	346
I. Volkslied und Volksmusik	346
II. Volkstanz	348
III. Volksdichtung – mündlich überlieferte Prosa	350
IV. Bildende Volkskunst	353
Osobní rejstřík	356
Místní rejstřík	360

Obsah

Úvod	9
------------	---

I.

Těšínská lidová kultura

a polská národnostní menšina (KAROL DANIEL KADLUBIEC)	11
Počátky zájmu o lidovou kulturu	12
Od Zarania Śląskiego do 2. světové války	15
Po osvobození	18
Od vzniku Folkloristické sekce PZKO do roku 1995	21
Folklorní akce a soubory	34

II.

K otázce motivace národnostního hnutí

(se zřetelem k náboženským poměrům evangelíků

na Těšínsku v meziválečném období) (ANDREJ SULITKA)	45
Demografické ukazatele	47
Postavení evangelíků na Těšínsku	47
Legislativní opatření	56
Historické souvislosti postavení evangelíků na Těšínsku	60
Mezi náboženstvím a národností	64
Změny náboženské příslušnosti	67
Jazykové problémy ve veřejném životě	68
Náboženské cítění v politické agitaci	70
Závěrem	70

III.

Lidová kultura

na Těšínsku – závěry (JAROSLAV ŠTIKA)	73
Specifičnost lidové kultury na Těšínsku	74

IV.

Názvy Lach, Valach, Gorol

a název regionu (JAROSLAV ŠTIKA) 93

Valaši 97

Gorali 102

Laši 107

Závěrem 121

Poznámky a odkazy na literaturu 124

Seznam fotografií a vyobrazení 133

Streszczenie 137

Summary 148

Zusammenfassung 160

Osobní rejstřík 174

Místní rejstřík 176

Obsah I. až IV. dílu Těšínska 180

Doslov 193